JORDAN B. PETERSON DESPRE EXPRIMARE CA INSTRUMENT AL GÂNDIRII

Autor: Petru Dimitriu | 11 martie 2022

Provocatorul psihoterapeut canadian Jordan Peterson este apreciat de susținătorii lui pentru reușita magistrală de a articula științific o seamă de argumente împotriva curentelor marxist-progresiste contemporane, grăbite să contrafacă valori care au stat timp de milenii la baza societății umane în general, dar și a celei europene occidentale în special. Printre tematicile sociale cele mai cunoscute în discursurile lui publice, cum ar fi criza masculinității sănătoase și toxicitatea politicilor sociale de uniformizare forțată a raporturilor între grupuri sociale la locul de muncă, un subiect care i-a propulsat popularitatea la începutul emergenței lui în spațiul public a fost acela al libertății de exprimare.

În decursul carierei sale de psihoterapeut, Peterson a observat că exprimarea este intim legată de procesul gândirii, nu doar ca un produs al ei, ci și ca un instrument ajutător.

> „Am niște [clienți] care trăiesc în izolare: când vin la mine vorbesc încontinuu, iar eu doar ascult, pentru că ei nu au pe nimeni cu care să vorbească, și au nevoie de cineva pentru a-și spune povestea, pentru a-și ține mintea organizată. Nu pot face asta singuri, și nu pot face asta fără să se asculte singuri pentru că, pentru cei mai mulți oameni, vorbirea este felul lor de a gândi, iar vorbirea în context social înseamnă și mai mult, și cred că asta este valabil pentru majoritatea oamenilor.”[1]

Mânat de aceste concluzii despre legătura dintre exprimare și gândire, Jordan Peterson și-a susținut vehement opoziția față de proiectul legii canadiene C-16 din 2016, stârnind o aprinsă dezbatere publică. În baza acestei legi, o persoană poate fi condamnată la o pedeapsă incluzând închisoarea dacă refuză în mod repetat și consecvent să folosească în exprimare pronumele personale preferate de o anumită persoană „discriminată” − de

obicei, o persoană transgender sau gender-queer care se identifică la nivel social și cognitiv cu sexul opus celui biologic sau cu niciunul din binomul masculin-feminin. Peterson a afirmat că prin impunerea pronumelor de gen se introduce constrângerea exprimării (*compelled speech*), iar obligativitatea folosirii unei exprimări este chiar mai gravă decât interzicerea folosirii anumitor exprimări, întrucât impunerea unei exprimări echivalează cu impunerea pe cale legală a unui anumit mod de a gândi. Mai mult, acest deziderat socio-politic de-a dreptul orwellian, realizat prin amenințarea pedepsei, și fără precedent legislativ în *common law*[2], este motivat printr-un nou drept individual − dreptul de a nu fi ofensat, deghizat într-o efuziune de compasiune într-o formă legiferată. Într-un interviu pentru televiziunea australiană de stat ABC, Peterson a afirmat:

> „Să ne imaginăm că avem regula de a nu putea ofensa pe nimeni. Să spunem că vorbesc cu o persoană − nu te pot ofensa pe tine. Fie! Dar dacă vorbesc cu zece oameni? Atunci am voie să ofensez pe unul din zece? Dar unul dintr-o sută? Dar unul dintr-o mie? […] Niciodată nu poți spune nimic despre ceva important fără să ofensezi probabil chiar persoana din fața ta. Conversațiile importante despre chestiuni controversate sunt ofensatoare instantaneu. […] Legile împotriva discursului urii (hate speech) sunt suficient de rele deja. Nu e ca și când nu există, oricine gândește își dă seama că există hate speech. Dar cine îl poate reglementa? Cine îl poate defini? Ultimii oameni din lume care ți-ai dori să facă asta! Și apoi depășim încă o barieră și permitem guvernului să constrângă exprimarea pentru vreo motivație care, chipurile, ține de empatie? Nici gând!”[3]

Pentru Peterson, libera exprimare este o condiție necesară exercitării obligației morale de a exprima adevărul, inclusiv ca parte a procesului de auto-îmbunătățire. Nuanțându-și susținerea pentru libertatea de exprimare, Peterson a explicat într-un seminar al său:

> „Nu sunt un susținător al libertății de exprimare [în sine], ci al exprimării adevărului (true speech). Cred că oamenii ar trebui să spună ceea ce ei consideră că este adevărat, cred că asta este o obligație − și un drept, dar și o obligație − și cred că exprimarea adevărului este imposibilă fără libertatea de exprimare, pentru că [adesea nu gândim corect] și avem nevoie să ne încurcăm în propriile erori, să fim naivi, iar felul în care ameliorăm asta este […] prin observarea reacțiilor pe care le provocăm, prin întreținerea unui dialog, pentru a putea să ne șlefuim ideile și să înțelegem unde greșim.”[4]

Referindu-se la caracterul ofensator al ideilor drept motivație pentru îngrădirea exprimării, în celebrul interviu realizat de jurnalista britanică Catherine Newman, după o serie de întrebări agresive, tentativ încuietoare, Peterson a fost întrebat în cele din

urmă: „De ce ar trebui ca dreptul dumneavoastră la liberă exprimare să încalce dreptul unei persoane […] de a nu fi ofensată?”, iar răspunsul a trimis înapoi teza întrebării ca un bumerang: „Pentru că pentru a putea gândi trebuie să riști să fii ofensator. Uitați-vă la conversația pe care o avem chiar acum! Evident că sunteți dispusă să riscați să mă ofensați în căutarea adevărului; de ce ar trebui să aveți dreptul să faceți asta? E destul de incomod [pentru mine]. […] Vă exercitați dreptul la liberă exprimare riscând să mă ofensați, iar asta este în regulă!”. După o scurtă sincopă care a făcut deliciul internauților, Cathy Newman a replicat: „M-ați încuiat! M-ați încuiat! A durat ceva…!”[5]

Alături de importanța exprimării verbale, Peterson promovează viguros și importanța deprinderii exprimării în scris ca pe un alt ajutor al gândirii: „Învățăm să scriem pentru a învăța să gândim; și învățăm să gândim pentru ca lumea să nu ne trateze mai aspru decât este absolut necesar să o facă.”[6], iar într-un curs al său de la Univeristatea din Toronto a concentrat opinia sa despre puterea exprimării: „Dacă poți să gândești, să vorbești și să scrii, ești absolut letal! Nimic nu-ți poate sta în cale.”[7]

Temă emblematică pentru paleta de interese a lui Jordan Peterson, libertatea de exprimare este văzută de acesta ca o necesitate cu dimensiuni psihologice, legiferarea exprimării fiind, astfel, un asalt asupra înseși proceselor cognitive proprii fiecărui individ. Exprimarea este un dar al condiției umane și totodată o armă pe care fiecare este dator față de sine să învețe să o mânuiască spre binele lui și al întregii societăți.

NOTE

1. https://www.youtube.com/watch?v=E9PxdJNIc6w – „Why Freedom of Speech Is Necessary | Jordan B Peterson”, accesat pe 9 martie 2022. ↑
2. https://www.youtube.com/watch?v=44pERGAaKHw – ABCLibrarySales – „Jordan Peterson: Free Speech & the Right to Offend”, accesat pe 9 martie 2022. ↑
3. Vezi nota 2 de mai sus. ↑
4. Vezi nota 1 de mai sus. ↑
5. https://www.youtube.com/watch?v=aMcjxSThD54 Channel 4 News – „Jordan Peterson debate on the gender pay gap, campus protests and postmodernism”, accesat pe 9 martie, începând cu minutul 22. ↑
6. Vezi nota 1 de mai sus. ↑
7. https://www.youtube.com/watch?v=nsZ8XqHPjI4 – „2017 Maps of Meaning 06: Story and Metastory (Part 2)”, accesat pe 9 martie 2022, începând cu minutul 140. ↑

Imagine: Unsplash